УДК 159.9.018.3

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-1\(3\)-410-421](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-1(3)-410-421)

Фурман Анатолій Анатолійович доктор психологічних наук, доцент кафедри теорії та методики практичної психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Фонтанська дорога, 4, каб. 122, м. Одеса, 65039, тел.: (067) 779-77-12, <https://orcid.org/0000-0002-4446-0549>

Червінська Юлія Вікторівна магістрантка освітньої програми «Психологія», Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Фонтанська дорога, 4, каб. 122, м. Одеса, 65039

ГЕРМЕНЕВТИЧНІ ЗАСНОВКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ НАРАТИВІВ КЛІЄНТА

Анотація. У статті проаналізовані теоретико-методологічні засновки становлення особистості психолога з позицій сформованості герменевтичних компетентностей як запоруки успішної професіоналізації. Герменевтика є напрямком у філософських та гуманітарних дослідженнях, що визначає межі розуміння авторського тексту, воно є умовою осмислення життя соціуму та буття в цілому. У вузькому сенсі – герменевтикою визначається множина установок та технічних можливостей розуміння і тлумачення тексту у низці областей знання, однією з яких є психологія. Це теоретична і методологічна основа пояснення тексту, його розуміння й сутнісної інтерпретації, в даному випадку вона постає наукою, що опікується вмістом (контекстом) висловлених думок, і мистецтвом, що розуміє і транслює внутрішні узмістовлення і смисли вербалізованих ідейних форм. Розумінням називають усвідомлення сенсу знакових систем мови через його елементи з опорою на досвід особистості, що викликає у неї стан свідомісного долучення до упредметнень тексту, породження певних переживань, співвіднесення з власною системою ціннісних пріоритетів і духовних домагань у ракурсі прийняття чи заперечення.

Практична значущість чинного дослідження спрямована на пошуки ефективного шляху підготовки психолога-практика, який дозволив би зрозуміти сутність наративу (повідомлення-здуму, біографічної історії, розповіді) клієнта, тобто підготувати психолога-інтерпретатора з чіткою рефлексивною здатністю до об'єктивації життєвої проблеми особи, яка звернулась за допомогою. Герменевтичний підхід до прочитання та осмислення текстів (висловів, оповідей, життєвих повідомлень, проблемних ситуацій) вимагає від психолога вміння зрозуміти задум автора, «вжитися» в

образну систему наративу клієнта (з допомогою емпатійного слухання). Він дозволяє пов'язати психологічну теорію і практику, спонукати людину (клієнта) до повноцінного життя – екзистенціювання.

Ключові слова: герменевтика, герменевтичні компетенції, метод герменевтичного кола, науково-психологічні підходи до компетенцій, постання психолога-практика.

Furman Anatolii Anatoliiovych Doctor of psychological sciences, associate professor of the department of theory and methods of practical psychology, State institution «Southukrainian national pedagogical university named after K. D. Ushynsky», Fountain Road St., 4, office 122, Odessa, 65039, tel.: (067) 779-77-12, <https://orcid.org/0000-0002-4446-0549>

Chervinska Yuliia Viktorivna Master's student of the educational program «Psychology», State institution «Southukrainian national pedagogical university named after K. D. Ushynsky», Fountain Road St., 4, office 122, Odessa, 65039

HERMENEUTIC FUNDAMENTALS OF PSYCHOLOGICAL INTERPRETATION OF CLIENT NARRATIVES

Abstract. The article analyzes the theoretical and methodological foundations of the formation of the psychologist's personality from the standpoint of the formation of hermeneutic competencies as a guarantee of successful professionalization. Hermeneutics is a direction in philosophical and humanistic research that determines the limits of understanding the author's text, it is a condition for understanding the life of society and life in general. In a narrow sense – hermeneutics determines the set of attitudes and technical capabilities of understanding and interpretation of the text in a number of areas of knowledge, one of which is psychology. This is the theoretical and methodological basis for explaining the text, its understanding and essential interpretation, in this case it is a science that takes care of the content (context) of expressed thoughts, and art that understands and translates the internal senses and meanings of verbalized ideological forms. Understanding is the awareness of the meaning of sign systems of language through its elements based on the experience of the individual, which causes him a state of conscious involvement in the objectification of the text, the generation of certain experiences, correlation with their own system of value priorities and spiritual claims in the perspective of acceptance or denial.

The practical significance of the current research is aimed at finding an effective way to train a psychologist-practitioner who would understand the essence of the narrative (message-idea, biographical story, tale) of the client, means prepare a psychologist-interpreter with a clear reflective ability to objectify by using. Hermeneutic approach to reading and understanding texts (statements, stories, life

messages, problem situations) requires a psychologist to be able to understand the author's intention, «get used» to the figurative system of the client's narrative (through empathic listening). It allows you to connect psychological theory and practice, to motivate a person (client) to a full life – existence.

Keywords: hermeneutics, hermeneutic competencies, method of hermeneutic circle, scientific and psychological approaches to competencies, emergence of a psychologist-practitioner.

Постановка проблеми. У світі існує помітний дефіцит осмислення чи сутнісного осягнення людиною дійсності: у формовиявах порозуміння з довколишніми суб'єктами життєдіяльності, тлумаченні дій і вчинків інших людей, аналізі епістолярних продуктів (текстів), політичної кон'юнктури певних стратів населення, долучення до творів мистецтва, у відносинах між народами чи релігійними конфесіями тощо. Розуміння в даному випадку є віховим чинником, що визначає спосіб життя особистості, її взаємин з суспільним загалом та навколишнім світом в цілому. Сучасна підготовка фахівця соціономічного амплуа (у нашому випадку психолога-практика) вимагає від наступника оволодіння всіма необхідними компетенціями з об'єктивних позицій (рефлексивної абдукції як синергії аналізу-дедукції і синтезу-індукції) витлумачення наративів клієнта.

Наразі актуальними є пошуки технологій підготовки «ефективного» фахівця як психолога-герменевта (інтерпретатора), так і психолога-наратора (оратора), здатного проникнути в суть задуму оповідача, в глибину його думки (або ж прихованого сенсу), зрозуміти клієнта та відобразити це осягнення в інтерпретації кожної його значущої події чи факту життя, повідомленого під час сеансу. Тому стали особливо актуальними пошуки ефективного шляху підготовки психолога-практика, який дозволив би зрозуміти сутність повідомлення-задуму (наративу) клієнта, з іншого – підготувати психолога-інтерпретатора з чіткою рефлексивною здатністю до об'єктивації життєвої проблеми особи, яка звернулась за допомогою.

Існує відчутне протиріччя між наявними та бажаними знаннями, вміннями та навичками, тому варто звертати увагу при формуванні професійної свідомості наступників-людинознавців не лише на компетентності і суто практичні результати навчання, а й на свідомісну складову фахівця-психолога, здатного до глибокого емпатійного рефлексування, подальшого тлумачення і роз'яснення життєвих проблем клієнта, чим опікується герменевтика як наука про мистецтво і принципи інтерпретації текстів (оповідей-наративів у тому числі).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нагальні компетентнісні особливості фахівців соціономічного амплуа є сферою наукових інтересів знаних науковців: І.Д. Бежа, К. Клакхона, П. Рікера, Л.М. Семашка, Н.В. Чепелевої, І.С. Якиманської та ін. Методологічну основу чинного

пошукування склали – концептуальні підходи до розвитку особистості: особистісно орієнтований (Г.О. Балл, І.Д. Бех, Г.С. Костюк, В.В. Рибалка); діяльнісний (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн); компетентнісний (В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, Б.М. Ломов, Д.М. Узнадзе); системний (Б.Г. Ананьєв, Л.М. Семашко, А.В. Петровський, М.Г. Ярошевський); провідні положення філософської герменевтики щодо ролі розуміння у науковому дослідженні (Е. Бетті, Г. Гадамер, М. Гайдеггер, Ф. Шляєрмахер, Г.Г. Шпет); принципи антропологічної психології (Р. Бенедикт, М. Вебер, В. Дільтей, К. Клакхон, М. Мід, К.Р. Роджерс).

Мета статті – теоретично обґрунтувати та методологічно унааявити концептуальні засновки формування герменевтичної складової психолога-практика.

Виклад основного матеріалу. Феноменологічна герменевтика залишається одним з найбільш важливих напрямків сучасної науки, що вплинув не тільки на формування специфіки сучасного (постметафізичного) філософствування, але й на розвиток низки соціогуманітарних дисциплін, таких, як теорія літератури, філософія мови; теорія комунікації; соціально-критична теорія та психологія (загальна, соціальна, спілкування, впливу тощо) [1; 2]. Незважаючи на те, що своїм впливом герменевтика зобов'язана безлічі теоретичних положень і понять, серед яких універсальність розуміння, дієво-історична свідомість, герменевтичний діалог та інші, центральною для даної науки була і залишається проблематика мовного, або герменевтичного феномену, у всіх його вимірах та його структурного зв'язку зі специфічно людським досвідом пізнання (розпізнання і тлумачення в тому числі) світу.

Своєю назвою герменевтика як область людського знання завдячує давньогрецькому богу Гермесу – віснику Олімпа, ретранслятору його ідей, вказівок, призначень, покровителю злодіїв, купців та ораторів. Даний термін введений у науковий обіг Ф. Шляєрмахером [3; 4], який вбачав у герменевтиці мистецтво розуміння-осягнення чужої індивідуальності (іншого, стороннього). З авторських позицій німецького філософа, розумінню властива проблематичність, присутність якої у соціально-історичній діяльності й у житті в цілому неминуха і необхідна. Проблематичність розуміння й універсальність герменевтики – те нове, що вніс науковець, визначивши як головне завдання герменевтики необхідність обґрунтувати її як науку про загальну теорію розуміння [4].

Розмірковуючи про розуміння, дослідник звертає увагу на: 1) його соціальну значущість задля проникнення в мислення людини, освоєння її ментального простору, без яких неможлива взаємодія в соціумі; 2) реалізацію осягнення, що виражається через продукти мисленнєвої діяльності, оскільки мистецтво розмірковування починається з руху-поступу думки; 3) мову та мовлення як засоби здійснення розумової діяльності, форму-конфігурацію її існування; 4) осмислення як складову процесу пізнання, що мотивує зв'язок

герменевтики з діалектикою [4]. Розуміння може бути пояснене і як «розшифрування коду», в цьому випадку слід виокремити два його різновиди, що пов'язані з: 1) виникненням понять про дійсність, які формуються чуттєво і є дефініціями, 2) засвоєнням понять, котрі породжені соціальними реаліями, створені інтелектуальними просторами міжсуб'єктних взаємодій [3]. Останній різновид постає принципом, що дає можливість проникнути у чужу свідомість, долучитись до світогляду іншого.

Герменевтика є напрямком у філософських та гуманітарних дослідженнях, що визначає межі розуміння авторського тексту, вона є умовою осмислення життя соціуму та буття в цілому. У вузькому сенсі – герменевтикою визначається множина установок та технічних можливостей розуміння і тлумачення тексту у низці областей знання, таких, як філологія, юриспруденція, богослов'я, соціологія, психологія та інші. Це теоретична і методологічна основа тлумачення тексту, його розуміння й сутнісної інтерпретації, в даному випадку вона постає наукою, що опікується вмістом (контекстом) висловлених кимось думок, і мистецтвом, що розуміє і транслює внутрішні змістовлення й смисли вербалізованих ментальних й ідейних форм [5].

Герменевтика регламентує закономірності і принципи інтерпретації текстів та визначає відповідні правила, дотримання яких є необхідною умовою-чинником для правильного їх витлумачення. Акт свідомості, в якому здійснюється взаємодія і протиставлення суб'єкта та об'єкта, первинний по відношенню до факту первісного залучення суб'єкта пізнання у предметне коло думки, тобто він у своєму покликанні перебуває в панівній диспозиції по відношенню до самої ситуації дійсності [6]. Спосіб-діяство цього свідомісного залучення до буття – це розуміння (осмислення, усвідомлення, осягнення), яке має зреалізуватися у тлумаченні, або інтерпретації, тож і життя людини завжди герменевтичне.

Особливістю тексту як явища мови чи мовлення буде його двоїстий характер: він, з одного боку, є породженням другої сигнальної системи (загальної для представників певного довкілля), з іншого – результатом роботи свідомості конкретної людини, її когнітивної (тезаурус як словниковий запас включно), мотиваційної, емоційної, творчої складових. Тому перед герменевтом (психологом-практиком, який задіяний в аналіз наративів клієнта) постають два завдання: 1) граматичне дослідження тексту як результату використання певної мовної системи, що унагляє об'єктивну позицію психолога щодо виголошеного клієнтом; 2) вияв і аналіз авторської позиції клієнта як унікального суб'єкта життєдіяльності з його неповторною персоніфікацією – технічна чи психологічна задача [7]. Граматичне тлумачення надає тексту певної лексичної системності, технічне виявляє стильовий антураж самого автора, його індивідуальність, що комбінаторно виявляються у задумі-інтенції і лише частково залежить від мовних конструкцій.

Свою мету психолог з герменевтичних позицій вбачає у свідомому долученні (вживанні) до внутрішнього світу клієнта – наратора, використовуючи процедуру фіксації змістовної та семантичної структури виголошеного. Тобто, має бути створена атмосфера емпатії, щоб виникло відчуття рапорту, єдності з суб'єктністю автора, щоб пояснити не лише його думки, а й осягнути приховані смисли. На початку процесу розуміння його упредметнення постають в узагальнених формовиявах, потім у них знаходиться індивідуальне, непересічне, своєрідне, властиве конкретному суб'єкту життєдіяльності [8]. Розуміння – це постійний, нічим не обмежений процес розгортання актів осмислення іншого. Ось чому герменевтика стверджує, що психолог, який аналізує виголошене клієнтом (наратив), цілком може зрозуміти його краще, ніж він сам тоді, коли мовленнєво оформлював своє повідомлення.

Застосовно до психологічних практик В. Дільтей рекомендує доповнити герменевтичні методи технікою історичної реконструкції ситуації, яка є виразником подій життя клієнта. Науковець пропонує свою ідею, в якій зазначає, що остовом герменевтики є описова психологія, а її віховою засадою – історія (оповідь, розповідь про подію чи ситуацію) клієнта. До нього герменевтику розглядали як допоміжну дисципліну чи множину технічних прийомів дослідження тексту, з моменту ж існування описової психології вона набула соціономічного і антропологічного статусу, а її метою стало сутнісне забезпечення самої можливості гуманітарного пізнання. На думку В. Дільтея, лише розуміння є засобом, здатним адекватно передати цілісність, назва якої – життя [9].

М. Гайдеггер знайшов свій, цілком оригінальний підхід, він запропонував розглядати розуміння (насамперед себе) як характеристику життя чи буття в цілому, без якого, на його думку, осягнення світу вирізняється «несправжністю» [10]. Тільки таке розуміння може бути основою для подальшого тлумачення і суцього, і можливого. У цьому випадку мета роботи психолога (герменевта, аналітика наративу клієнта) – найбільш повномірно виявити механізми, з допомогою яких формується власний досвід, що породжує патерни, запозичені з традицій чи культури. Ці механізми виявляються через практичний аналіз тексту (оповіді) та зіставлення його змістовлень і смислового навантаження з власним досвідом, знаннями і реаліями сучасності. Герменевтика, на думку Ю. Хабермаса, є рефлексивним засобом критики почутого (сприйнятого) і сприяє подоланню «збоченої комунікації», що породжує сучасну потворну свідомість [4].

Роль герменевтики в теорії пізнання П. Рікер вбачає у трьох аспектах: семантиці, рефлексії та екзистенційності. У семантичному плані слід вивчати сенс, прихований за очевидністю – область психоаналізу, структуралізму та аналітичної психології. Роль рефлексії як інструменту самопізнання – спростування ілюзорного ставлення до «чистоти» пізнання себе і

обґрунтування необхідності рефлексивного осягнення через об'єктивацію взаємин зі світом. П. Рікер доводить необхідний та неминучий зв'язок герменевтики та філософії, розуміє її наскрізну мету у реконструкції тексту, пропонує, по-перше, відновлювати його внутрішню динаміку, яка спрямовувала його структурацію (усистемлення), по-друге, відтворити здатність тексту до проектування зовні та породження світу як «предметного» поля створення нової (психічної) реальності. Цей підхід визначив можливість розгляду єдності розуміння та пояснення. Перше в даному випадку є здатністю до відтворення дослідником (психологом-практиком, який розпізнає посили у розповіді про себе клієнта) структурації тексту, пояснення – операція, пов'язана з розумінням, подальшою інтерпретацією та ретрансляцією [11].

Г. Гадамер, навпаки, вважав, що зрозуміти текст, що сприймається, можна тільки завдяки закладеним у свідомість щодо його припущень, наслідків висловлювань, які формують синтетичну картину життя клієнта. Автор не брав до уваги той факт, що попередні антиципації призведуть до помилок у розумінні та тлумаченні тексту, адже можуть існувати породжені досвідом забобони чи сталі шаблони сприйняття світу, які, з одного боку, владні сприяти розумінню, а з іншого – протидіяти йому, оскільки людина осмислює і діє ситуативно, але з урахуванням сформованих патернів світосприйняття [12].

Розуміння організується герменевтичним колом – проходить через процес сприйняття, за ним слідує роздуми над змістом тексту, його осягнення в даний момент і повернення до виголошеного здійснюється вже на основі цього осмислення – рух йде по колу: сприйняття – роздум, корегований досвідом, традиціями, – попереднє розуміння – повернення до тексту і т. д. [11]. Саме тому – це «коло» описує продуктивний рух думки у межах технік смислової реконструкції виголошеного, що виникає зі взаємної зумовленості інтерпретації тексту та його розуміння.

Визнання тотожності тексту та світогляду порушує питання його життєвої значущості та буденного сенсу, таким чином відбувається перетворення герменевтики в область психософії, що вирішує як основну проблему розуміння буттєвих смислів, категоріями якої стають усвідомлення, осягнення, осенсовування, осмислення, рефлексія, історична реконструкція, інтерпретація та інші. Текст – це не мереживо смислів, які підлягають дешифровці через супутні позатекстові реалії, а, зрештою – досягнення розуміння як мисленнєвого (інтелектуального) процесу [13].

Особливого значення набуває герменевтичний підхід при професійній соціономічній підготовці, оскільки від сучасного психолога фахова діяльність вимагатиме не лише втілення в життя готових наукових проектів, а й пошукової діяльності в інноваційному просторі, інтерпретації нового соціального замовлення, співвіднесення пріоритетних суспільних і людських (персоніфікованих) цінностей із загальнокультурними та особистісними смислами, без шаблонного схематизму та знецінення набутих людством знань [2].

Головне в герменевтичному підході до підготовки психолога – навчити його ціннісному аналізу змістовлень тексту (нарративу, історії оповіді клієнта), що інтерпретується. При цьому варто враховувати метод герменевтичного кола як засобу об'єктивації чи рефлексування внутрішнього засвіту клієнта, використовувати його слід систематично. Можна виділити кілька сфер використання герменевтичного підходу у психології, серед них: 1) у системі професійної підготовки герменевтичний підхід може бути корисним: а) при вирішенні проблем, пов'язаних зі взаєморозумінням учасників групового психотерапевтичного процесу при встановленні суб'єкт-суб'єктних відносин; б) при смислоутворенні у процесі соціономічних взаємодій; в) у процесі оволодіння новими знаннями і психологічним інструментарієм; 2) у системі вищої фахової освіти герменевтичний підхід сприятиме: а) гуманітаризації професійної освіти психолога; б) формуванню соціогуманітарної культури (сприйняття та інтерпретації текстів клієнта, на якій базується професійна компетентність психолога); в) удосконаленню процесу осенсовування під час отримання гуманітарних знань у результаті використання такого засобу, як нові інформаційні технології; 3) застосування герменевтико-інтерпретаційних методів у науково-психологічному дослідженні та самоздійсненні психолога сприяє: а) розвитку гуманітарного мислення професіонала-практика; б) поєднанню методів якісного та кількісного аналізу у дослідженні; в) взаємодоповненню у дослідженні таких аспектів, як ціннісно-смысловий та логіко-гносеологічний; г) подоланню шаблонного підходу до формування наукових текстів, позбавлення симулякрів [8].

Як концептуально значущі принципи психологічної герменевтики слід виділити: 1) інтегральності – взаємодії у процесі здобуття освіти різних галузей знання, поєднаних з особистим життєвим досвідом та побудови на їх основі метапредметних знань, здобутих за допомогою міждисциплінарних методів, що застосовуються в соціономічних (соціогуманітарних) науках; 2) медіальності – посередництва здобуття знань про навколишній світ через культурні медіатори: Знак, Слово, Символ, Міф; 3) перетвореної форми – видозміни задля трансформації сенсів і диспозицій; 4) концептуалізації метафор як розуміння, осягнення сенсу заради виявлення «неявного знання», поєднуючи когнітивні та афективні моменти, що сприятиме розумінню тексту (у нашому випадку нарративів клієнта, а метафора в цьому випадку є загальним механізмом, що об'єднує пізнання та свідомість, передбачаючи аналітико-синтетичну роботу психолога-практика; 5) поєднання гносеологічного та онтологічного аспектів розуміння, втілених в змістовленнях психологічних практик, синтезуючи раціональне пояснення та інтуїтивне долучення до проблеми клієнта; 6) об'єднання проєктивної та рефлексивної сторін смислотворчості, що допомагає співставити світопізнання з самопізнанням, розуміння суцього з осягненням власного Я та занурення в особистісний життєвий контекст; 7) нашарування контекстів науки, культури та життєвого

досвіду інтерпретатора, що призводять до виникнення суб'єктивно-особистісного розуміння загальнокультурних смислів; 8) врахування часопростору постання особистості, який вимагає поступового розуміння культурної спадщини, пропущеної через власне світорозуміння та життєвий досвід, що призведе до повноцінного смислоутворення; 9) зворотності мислення у процесі інтерпретації – створюється установка на перемикавання за законами герменевтичного кола: від явищ – до наукових фактів, від частини – до цілого, від теоретичного проектування – до практичного втілення, від інтуїтивного вгадування – до раціонально-побудованого пояснення, від загальних значень – до конкретного діяльнісного змісту, від наукового понятійного апарату (термінологія) – до метафоризації, поєднуючи синхронний та діахронний підходи, поєднуючи проектування та рефлексію, перспективний науковий пошук із ретроспективним [14].

Актуальним є розгляд можливостей герменевтики як найважливішої складової психологічного процесу надання допомоги, тож доцільно звернути увагу на інтерпретативну складову практикування психолога, що пов'язана з потужною основою – знаннями, аналітичним укладом мислення, прикладними навичками і вміннями, особистісними рисами-якостями. У мовному оформленні особливостей ціннісно-смислової інтерпретації завжди знаходяться індивідуальні сенси, що слугують привнесенню до значеннєвих контекстів суб'єктивних аспектів світобачення клієнта [15].

Герменевтичне розуміння наративів клієнта характеризується низкою обов'язкових компонентів: 1) текстовим упредметненням; 2) загальним вихідним уявленням про змістовлення розповіді; 3) інтерпретацією – тлумаченням тексту, спрямованого на розуміння його сенсу; 4) саморозумінням, якого має досягти інтерпретатор-психолог; 5) спілкуванням – комунікацією у вербальній формі, співвіднесенням сенсів і контекстів повідомлення (наративу клієнта) з реальними ситуаціями життєдіяльності та подолання труднощів міжособової взаємодії [2].

Герменевтичний підхід до прочитання та осмислення текстів (висловів, оповідей) вимагає від психолога вміння зрозуміти задум автора, «вжитися» в образну систему наративу клієнта (з допомогою емпатійного слухання). Він дозволяє пов'язати психологічну теорію і практику, спонукати людину (клієнта) до повноцінного життя – екзистенціювання. Чим глибше психолог занурюється в текст (оповідь, наратив), тим більше виникає запитань, і тим більші глибини відкриваються його свідомості як інтерпретатора, тим самим породжується рефлексивна позиція до розуміння клієнта, його природи і витоків його проблем. На наше глибоке переконання, справжнім професіоналом психолог-практик стає тільки тоді, коли свідомісно долучається до законів (механізмів, принципів), що керують психічною організацією життя людини в цілому.

Висновки. У викладених положеннях розкрито специфічні можливості застосування герменевтичного підходу до мистецтва тлумачення (інтерпретації) наративів клієнта психологом. Розуміння сенсу тексту, осягнення його сутнісних змістовлень здійснюється через вживання, проникнення в образний світ автора, через його аналіз та синтез у руслі герменевтичного кола, через занурення в особливості його створення та вивчення різних прихованих смислів, авторського тезаурусу, правок та огріхів у висловлюваннях, уточнень, власних реінтерпретацій. Як результат такої роботи психолога виникає розуміння глибинного сенсу клієнтської проблематики та адекватна трансляція задуму клієнта ним як інтерпретатором.

Герменевтичний підхід у психології – це теорія та практика (наука та мистецтво) тлумачення й інтерпретації психічного, що виражається в наративах (текстах), що має на меті найбільш повне та глибоке їх розуміння з урахуванням соціально-культурних традицій, рефлексивного осмислення емоційно-морального досвіду людства та особистого духовного досвіду суб'єкта життєдіяльності. Герменевтика дозволяє уявити ефективного психолога-практика, здатного зрозуміти себе, власне місце у світі, досягнути дійсності і правильно її витлумачити, усвідомити, а також зрозуміти інших людей з їхніми почуттями, думками та уявленнями про навколишній світ. Така герменевтична категорія, як розуміння, повинна широко включатися у процес психологічної підготовки, оскільки результатом такого задіяння стане сформованість рефлексивного ставлення до внутрішнього світу клієнта, співпереживання, емпатії як вживання в тілесність (долучення до переживань) особи, котра потребує психологічної допомоги, почнуть складатися гармонійні зносини між власним Я і соціальним простором, що супроводжуватиметься інтенсивним розвитком мисленнєвої й емоційно-почуттєвої сфер.

Оскільки наратив є частиною душевних переживань людини, її внутрішнього світу, разом з тим несе у собі світоглядне начало, то й посил (оповідь) клієнта варто розглядати з позицій синергійності – бінарності: в матеріально-ідеальній природі його ставлення до буття в цілому. До того ж, за допомогою текстових формовиявів думок, вражень і переконань клієнта транслуються його духовні сутності і домагання. Психолог у своїй роботі намагається сприймати об'єктивні компоненти тексту – знаки, але також слід брати до уваги суб'єктивні наміри і приховані сенсові навантаження у висловах самого клієнта, який виголошує біографічний опис власного життя, в якому відображені його наскрізні психологічні характеристики й особливості внутрішнього світу, що, своєю чергою, залежать від освіти, захоплень, релігійності, виховання, належності до певного класу, емоційних станів, системи архетипів як колективних несвідомих уявлень, матеріальних умов життя тощо. У психологічній роботі варто спиратися на рефлексивне обґрунтування (усвідомлення, осмислення) авторського задуму і віхових ідей (моделей, патернів, стилів) життєреалізування особистості клієнта.

Література:

1. Богданов, Е. В. *Философская герменевтика: история и современность*. Санкт-Петербург: СПбГУАП, 2002. 190 с.
2. Чепелева Н. В. *Проблеми психологічної герменевтики*. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України; Вид-во «Міленіум», 2004. 276 с.
3. Шлейермахер Ф. Д. *Герменевтика* / пер. с нем. А. Л. Вольского, науч. ред. Н. О. Гучинская Санкт-Петербург: «Европейский Дом». 2004. 242 с.
4. Габитова Р. М. *Универсальная герменевтика Фридриха Шлейермахера. Герменевтика: история и современность*. Москва: Мысль, 1985. С. 61–96.
5. Агафонов А. Ю. *Основы смысловой теории сознания*. Санкт-Петербург: Изд-во «Речь», 2003. 296 с.
6. Титаренко Т. М. *Сучасна психологія особистості*. Київ: Марич, 2009. 232 с.
7. Петровский В. А. *Личность в психологии: парадигма субъектности*. Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 1996. 512 с.
8. Знаков В. В. *Понимание в познании и общении*. Изд. испр. и доп. Самара: СГПУ, 1998. 183 с.
9. Дильтей В. *Герменевтика и теория литературы. Собрание сочинений*. Том 4. Москва: Дом интеллектуальной книги, 2001. 531 с.
10. Лекторский В. А. *Субъект. Объект. Познание* / отв. ред. В. Н. Садовский. Москва: «Наука», 1980. 358 с.
11. Рикёр П. *Герменевтика. Этика. Политика*. Москва: Academia-Центр Медиум, 1995. 160 с.
12. Леонтьев А. А. *Формы существования значения. Психолингвистические проблемы семантики*. Москва: Наука, 1983. С. 5–20.
13. Франкл В. *Человек в поисках смысла* / общ. ред. Л. Я. Гозмана, Д. А. Леонтьева. Москва: Прогресс, 1990. 368 с.
14. Юдин Э. Г. *Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки*. Москва: Наука, 1978. 391 с.
15. Юнг К. Г. *Человек и его символы*. Москва: Серебряные нити, 1997. 368 с.

References:

1. Bogdanov, E. V. (2002). *Filosofskaja hermenevtika: istorija i sovremennost* [Philosophical hermeneutics: history and modernity]. St. Petersburg [in Russian].
2. Chepeleva, N. V. (2004). *Problemy psihologichnoji hermenevtyky* [Problems of psychological hermeneutics]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Shleyermaher, F. D. (2004). *Hermenevtika* [Hermeneutics] / trans. germ. Volskiy, A. L.; ed. Guchinskaya, N. O. St. Petersburg [in Russian].
4. Gabitova, R. M. (1985). *Universalnaya hermenevtika Fridriha Shleyermahera* [Universal hermeneutics of Friedrich Schleiermacher]. *Hermenevtika: istoriya i sovremennost – Hermeneutics: history and modernity*. Moscow. 61–96 [in Russian].
5. Agafonov, A. Y. (2003). *Osnovy smyslovoy teorii soznaniya* [Fundamentals of the semantic theory of consciousness]. St. Petersburg [in Russian].
6. Tytarenko, T. M. (2009). *Suchasna psihologiiia osobystosti* [Modern psychology of personality]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Petrovskiy, V. A. (1996). *Lichnost v psihologii: paradigma subyektnosti* [Personality in psychologists: the paradigm of subjectivity]. Rostov-na-Donu [in Russian].
8. Znakov, V. V. (1998). *Ponimanie v poznanii i obshhenii* [Understanding in knowledge and communication]. Samara [in Russian].

9. Diltey, V. (2001). *Germenevtika i teoriya literatury* [Hermeneutics and theory of literature]. *Sobranie sochineniy – Collected Works*. Vol. 4. Moscow [in Russian].
10. Lektorskiy, V. A. (1980). *Subyekt. Obyekt. Poznanie* [Subject. Object. Cognition] / ed. Sadovskiy, V. N. Moscow [in Russian].
11. Riker, P. (1995). *Germenevtika. Etika. Politika* [Hermeneutics. Ethics. Politics]. Moscow [in Russian].
12. Leontyev, A. A. (1983). *Formy sushhestvovaniya znacheniya* [Forms of the existence of meaning]. *Psiholingvisticheskie problemy semantiki – Psycholinguistic problems of semantics*. Moscow, 5–20 [in Russian].
13. Frankl, V. (1990). *Chelovek v poiskah smysla* [Human in search of meaning] / eds. Gozman, L. Y. & Leontyev, D. A. Moscow [in Russian].
14. Yudin, Y. G. (1978). *Sistemnyi podhod i princip deyatelnosti* [System approach and principle of activity]. *Metodologicheskie problemy sovremennoy nauki – Methodological problems of modern science*. Moscow [in Russian].
15. Jung, K. G. (1997). *Chelovek i ego simvol'y* [Human and his symbols]. Moscow [in Russian].